

סקירת ספרים

A violent world: TV images of middle eastern terror and war

Nitzan Ben Shaul, Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2007,
167 pages

ח'ליל רינאווי*

בספר נערכת השוואה בין המסגור האודיו-וויזואלי הגלובלי של סיקור מעשי האלימות במלחמה (או ב"טרור", כפי שהמחבר מכנה זאת לפעמים) ברשת CNN האמריקנית ובין המסגורים הללו בטלוויזיה הישראלית מצד אחד ובטלוויזיה הפלסטינית מצד אחר. הטענה המרכזית בספר היא שהמסגורים של שני הקונפליקטים, "המלחמה של ארה"ב בטרור" ו"אינתיפאדת אל-אקצה", נעשו בהתאם לאינטרסים של האליטה השלטת בארה"ב, בישראל וברשות הפלסטינית.

ברמת המקרו המחבר טוען שדרך המסגור של חדשות הטלוויזיה של הזרם המרכזי מבחינה אודיו-וויזואלית נקבעת באמצעות האידאולוגיות השולטות ומשקפת אותן (עמ' 39). כך הדבר הן ב-CNN, הפועלת בארצות הברית, הן בטלוויזיה הישראלית (בשני הערוצים, הראשון והשני) ובוודאי בטלוויזיה הפלסטינית, הפועלת ברשות.

ברמת המיקרו המחבר טוען שאת הסיקור של שני הקונפליקטים האלה ב-CNN אפשר להבין כתוצר הנגזר מן הגישה הפוסט-פורדיסטית הגלובלית של הכלכלה הפוליטית האמריקנית, גישה המשרתת את האינטרסים של האליטה הפוליטית השלטת בארה"ב.

* ד"ר ח'ליל רינאווי הוא מרצה בחוג למדעי ההתנהגות, המסלול האקדמי של המכללה למנהל (krinnawi@hotmail.com).

המחבר מציג ארבע מסגרות סיקור מרכזיות של CNN באשר לשני הקונפליקטים דלעיל. המסגרת הראשונה היא "מסגרת השוואה גלוקלית" (glocal equalizing frame), והיא ננקטת בסיקור אינת'פאדת אל-אקצה באמצעות הצגה מאוזנת של האלימות הן בצד הישראלי הן בצד הפלסטיני, וכל זאת מפני שקונפליקט זה אינו מפריע במיוחד לזרימת ההון הגלובלית, וממילא אינו מאיים על האינטרסים של אליטת הון זו. המסגרות השנייה והשלישית הן "מסגרת סיקור של בידוד ופגיעה" (isolating and targeting frame) ו"מסגרת של התפשטות והתנדנדות המבוססות על חקירה" (investigation-typed spreading and shifting frame), והן ננקטות במקרים שהקונפליקט המסוקר מהווה הפרעה לזרימת ההון הגלובלית ואיום על האינטרסים הכלכליים והאחרים של אותה אליטה מרכזית, כמו המלחמה בארגון אל-קאעידה, או "המלחמה נגד הטרור". המסגרת הרביעית היא "אסתטיקה דיגיטלית של סטריליזציה מרפה" (digital aesthetics of therapeutic sterilization frame), והיא ננקטת בסיקור פיגועים בארצות הברית בפרט או בגופים אמריקניים בכלל או בכוחות הצבא האמריקני עצמו, וזאת במטרה להקטין ככל האפשר את עוצמת הזעזוע הצפוי בקרב העם האמריקני מחמת אותן פגיעות בנפש וברכוש אמריקניים.

לפי המסגרת הראשונה, "ההשוואה הגלוקלית", CNN סיקרה את הקונפליקט הישראלי-פלסטיני ואת גילויי האלימות של שני הצדדים באינת'פאדת אל-אקצה במסגרת "הפרת החוק והסדר" מצד הפלסטינים מכאן ובמסגרת "הפרת זכויות האדם" מצד הישראלים מכאן. בשתי מסגרות הסיקור הללו נערכה השוואה בין מעשי האלימות של שני הצדדים מנקודת ראות גלובלית ובשיפוט ביקורתית שלילי: התנהגותם של שני הצדדים איננה לגיטימית.

לפי המסגרת השנייה, "מסגרת של בידוד ופגיעה", CNN סיקרה את הקונפליקט בין ארה"ב ובין "הטרור", ובראשו ארגון "אל-קאעידה", במסגרת "עולם ללא מרכז" (decentered world), דהיינו עולם קוהרנטי, מלוכד, שמרחף עליו איום אחד: בן-לאדן וארגוני הטרור שלו. כיוון הסיקור כאן הוא מן הגלובלי אל הלוקלי, וזאת כדי לחסל את האיום המרחף על כל המרחב הגלובלי כולו. כדי לאיין את האיום, שומה על העולם החופשי להתלכד, לבודד את האיום הזה מן הגורמים סביבו ולחסל אותו באמצעות היכולות הטכנולוגיות החדישות שיש לעולם החופשי המאויים. יוצא אפוא שחיסולו של הטרור הבין-לאומי בדמות "אל-קאעידה" הופך למטרה לגיטימית ומחייבת, שהרי קיומו מאיים על יציבות העולם כולו. את הכיוון הזה משלימה CNN באמצעות המסגרת השלישית, "מסגרת של התפשטות והתנדנדות המבוססות על חקירה", שגם לפיה בן-לאדן הוא בגדר איום כלל-עולמי (decentered world).

לפי המסגרת הרביעית, "אסתטיקה דיגיטלית של סטריליזציה מרפה", המשלימה את שלוש המסגרות לעיל, CNN סיקרה את איום הטרור הבין-לאומי בנקיטת מדיניות סטריליזציה מערפלת ומרפה: טשטוש ועמעום של תוצאותיו המחרידות של הטרור המאיים על ארה"ב בפרט ועל העולם החופשי בכלל. סטריליזציה זו להשגת "תמונות אסתטיות" הממתנות את אפקט הפחד נעשית בצורה דיגיטלית, בשימוש באפקטים האודיו-וויזואליים של הטלוויזיה. כך אפשר לדווח על פיגועי טרור בלי לעורר חרדה גדולה מדי בציבור.

באשר לסיקור של הטלוויזיה הישראלית ושל הטלוויזיה הפלסטינית את שני הקונפליקטים דלעיל, המחבר מציג שתי מסגרות סיקור מקבילות: "מסגרת האסתטיקה האנלוגית של הזיהום הטראומטי" (the analogical aesthetics of traumatic contamination frame) ו"מסגרת החוק והסדר וזכויות האזרח" (the law and order and human rights frame).

המסגרת הראשונה מציגה ראייה פנימית של האלימות: זו אלימות החותרת לחזק את התוצאות המפחידות שלה בצד שכנגד ומסמנת את הפחתת הערך של חיי האדם כחלק טבעי מן המציאות של המדינות בפריפריה. מצב זה מחזק את האידאולוגיה הלאומית השלטת באותן מדינות: במקרה הישראלי הסיקור מחזק את אידאולוגיית "המצור" הדומיננטית, המציגה מבחינה אודיו-וויזואלית את האלימות הפלסטינית כחלק מן האסטרטגיה העולמית של הטרור, המבקש לרדוף את היהודים כקולקטיב, ואת ישראל – כקרבן; במקרה הפלסטיני הסיקור מגבה את האידאולוגיה של האליטה הפלסטינית הדומיננטית באשר לשחרור לאומי באמצעות הקרבה ו"שהאדה" (להיות חלל) בהצגת גבורתם של הפלסטינים כעם וכיחידים למען המשאלה הלאומית.

המסגרת השנייה מציגה בערוצים הישראליים את האלימות של הפלסטינים כעברה על החוק וכשבירת הסדר האנושי והעולמי שארה"ב, המערב ודעת הקהל הבין-לאומית מבקשים לשמר, וזאת במטרה להשיג את תמיכתם במאבקה של ישראל, הנחשב לחלק מן המאבק של ארה"ב בפרט ושל המערב בכלל, בטרור. בשונה ובמקביל, הטלוויזיה הפלסטינית מציגה את האלימות של הישראלים כפיגוע בזכויות האדם, שהן ערך אוניברסלי, וזאת במטרה לגייס את המערב לצד הפלסטינים, נגד האלימות של ישראל ובעד המאבק שלהם.

ההצגה הזו בשתי המסגרות לעיל, טוען המחבר, מצביעה על האופי הכפול של השיח הטלוויזיוני באשר לאלימות של הצד שכנגד. אותו שיח כפול מאפיין את האידאולוגיה של האליטה השלטת הן הישראלית הן הפלסטינית, כל אחת ואחת מהן במקומה.

אין שום ספק שספר זה מהווה תרומה גדולה לחקר הטלוויזיה, ובמיוחד לעשיית החדשות והסיקור התקשורתית ובמיוחד שבמיוחד לסיקור החדשות

הטלוויזיוני של סכסוכים בעידן הגלובלי והפוסט-פורדיסטי. המחבר הצליח לכונן חיבור מצויין בין הרמה התאורטית ובין הרמה המעשית של מקרי הבוחן בהשתמשו בגישה הביקורתית לחקר התקשורת, המדגישה את הזיקה בין האידאולוגיות של האליטות השולטות במדינה ובין הסיקור התקשורתי של המדיה את הזרם המרכזי באותן מדינות. המחבר צועד עוד צעד קדימה בכיוון זה ומנסה להשליך את הגישה הזו על הרמה הגלובלית בנסותו לחבר בין האידאולוגיה של האליטה השלטת ברמה הכלל-עולמית, האליטה האמריקנית, ובין הסיקור החדשתי של אמצעי התקשורת הכפופים ל-CNN ולהשוות בינה ובין הסיקור של אמצעי תקשורת של הזרם המרכזי במדינות פריפריאליות, כמו ישראל והרשות הפלסטינית.

בנוסף לכך הספר מנסה להציג את "המשחק" המעניין של הגלובלי ושל הלוקלי, כלומר ה"גלוקלי", ואת הביטוי שלו בתחום הסיקור התקשורתי החדשתי הטלוויזיוני. הוא עושה זאת באמצעות השוואה בין הסיקור של CNN, שהיא כביכול רשת גלובלית של "הקונפליקט הגלובלי", את המלחמה נגד הטרור, מלחמה שהיא בעצם מלחמתה של ארה"ב שמנסים להציגה כמלחמה גלובלית, ובין הסיקור של CNN את הקונפליקט הלוקלי בין שתי הישויות הפריפריאליות, ישראל ופלסטין ב"אינתיפאדת אל-אקצה". ההשוואה בין הסיקורים של שני המקרים, הגלובלי והלוקלי, וחיבורה להגמוניה של האידאולוגיה של האליטה השלטת בארה"ב, המעצמה הגלובלית, ממחישים בצורה מעניינת את מערכת היחסים בין הגלובלי ובין הלוקלי בתחום הסיקור הטלוויזיוני המשתמש בממד האודיו-וויזואלי.

חשוב גם לציין שברמה המתודולוגית המחבר חידש בכך שבניתוח של סיקור הקונפליקטים הוא התמקד בממד האודיו-וויזואלי והדגיש פחות את הממד הוורבלי של הטלוויזיה. מהלך כזה יכול לחזק את השימוש ברכיב זה בניתוח סיקור תקשורתי בפרט ואת הגישה האיכותנית בהשוואה לגישה הכמותנית בניתוח הסיקור הטלוויזיוני בכלל.

ועם כל זאת יש שלוש נקודות מרכזיות בעבודה מחקרית חשובה זו שיש בהן דופי. הנקודה הראשונה – מניתוח הסיקור של CNN את הקונפליקט הישראלי-פלסטיני (אינתיפאדת אל-אקצה) משתמע שיש איוון מסוים בין הסיקור של CNN את האלימות הפלסטינית ובין הסיקור שלה את האלימות הישראלית. השתמעות זו סותרת עבודות מחקריות רבות וחשובות בנושא זה (למשל, Ayish, 2001), אשר כולן הראו בצורה מובהקת שהסיקור של CNN לוקה בהטיה לצד הישראלי על חשבון הצד הפלסטיני. יתרה מזאת: אין סוד שהצרכן הפלסטיני הממוצע מאמין שחדשות CNN מוטות לכיוון הישראלי. לא רק זאת אף זאת: כפי שאפשר להסיק מן הסקרים האחרונים בנושא זה בקרב האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים, רשת CNN פועלת במטרה לייחצן את הצד הישראלי בסכסוך ולגבותו, כך שהיא

איננה רק לא אובייקטיבית, אלא היא אף פרו-ישראלית וממלאת את תפקיד היח"צן של הצד הישראלי בקרב צופיו המערביים.

הנקודה השנייה – ההשוואה בין הטלוויזיה הפלסטינית ובין שתי התחנות הישראליות לוקה גם היא בחסר, משום שאין מדובר באיזון מבחינת החשיבות וההשפעה של הטלוויזיה של כל צד וצד על האוכלוסייה שלו. ההשפעה של הטלוויזיה הישראלית (ערוץ 1 ובמיוחד ערוץ 2) על הקהל הישראלי גדולה בהרבה מן ההשפעה של הטלוויזיה הפלסטינית על האוכלוסייה הפלסטינית, במיוחד בגלל הדומיננטיות (הן באחוזי הצפייה הן באמינות) של תחנות הטלוויזיה הלווייניות הערביות, כמו אל-ג'זירה ואל-ערבייה, בקרב החברה הפלסטינית בשטחים, ביחס לטלוויזיה הפלסטינית. התוצאה היא שהצרכן הפלסטיני של הטלוויזיה חשוף לאמצעי תקשורת מגוונים בנושא הסכסוך הפלסטיני-ישראלי יותר מן הצרכן הישראלי הממוצע, אשר חדשות הטלוויזיה של הזרם המרכזי הישראלי אינן משאירות לו אפילו פתח קטן לביקורת עליהן. הנה כי כן, צרכן התקשורת הפלסטיני הממוצע יכול לערוך השוואה מתמדת בין חדשות הטלוויזיה הפלסטינית ובין חדשות התחנות הלווייניות הערביות, האמינות בעיניו יותר מן הטלוויזיה של הרשות, וזאת בניגוד לצרכן החדשות הישראלי הממוצע, הנחשף כמעט בלעדית לחדשות ערוצי הטלוויזיה דוברי עברית והנעדר כמעט לחלוטין יכולת השוואה בינם ובין ערוצי טלוויזיה זרים מחוץ לגבולות ישראל.

והנקודה השלישית – המחקר מתמקד בסיקור של הטלוויזיה הפלסטינית בתקופה שאחרי שנת 2000 (אינתיפאדת אל-אקצה באוקטובר 2000 ו"המלחמה נגד הטרור" לאחר הפיגוע במגדלי התאומים בניו יורק ב-9/11), והוא יוצא מנקודת הנחה שהטלוויזיה הפלסטינית, כמו זו הישראלית (ערוץ 1 וערוץ 2), היא הדומיננטית בקרב האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים. הנחה זו מוטעית, מכיוון שבתקופה זו לא רק שהאידאולוגיה השלטת בשטחי הרשות הפלסטינית הייתה זו של החמאס דווקא, אלא שגם הטלוויזיה ואמצעי התקשורת של החמאס הם שהיו נתיבי התקשורת הפופולאריים של האליטה השלטת, כפי שמצביעים הסקרים בנושא זה. השפעתם של אלה על צרכן התקשורת הפלסטיני עולה בהרבה על זו של הטלוויזיה הממלכתית של הרשות הפלסטינית, שאיבדה הרבה מאמינותה בגלל סיבות רבות שאין זה המקום להתייחס אליהן. האמת היא שהמחבר מתייחס רק בקצרה לנקודה זו, אבל העדפתי להעלותה כאן בגלל חשיבותה הרבה. אילו היה המחקר מתייחס אליה ומכליל גם את הטלוויזיה של החמאס בניתוח שלו, היה הדבר בוודאי משנה בהרבה את התמונה שהוצגה בספר חשוב זה.

רשימת המקורות

- Ayish, M. (2001). American-style journalism and Arab world television: An exploratory study of news selection at six Arab world satellite television channels. *Transnational Broadcasting Studies*, 6 (available in <<http://www.tbsjournal.com/Archives/Spring01/Ayish.html>>).

Refugee camp narratives: Testimonies and adventures in Israeli journalists' travelogues

Ayelet Kohn

Abstract

This article focuses on two narrative formats used by Israeli journalists to report on their visits to Palestinian refugee camps. One format is the touring account of the journalist as a middleman, shifting between spaces and cultures. Recognizing the advantage of this status, such journalists tend to emphasize a professional framework as a liminal situation in which they perform as outside observers while constantly pointing out the common ground between their readers and themselves. The other format is comprised of testimonies recounted by the inhabitants of the refugee camps, which are declared as the core of both reportages. The complexity of the journalist's identity is expressed by the deliberate blurring of genre boundaries: are we looking at a piece of political journalism, a literary creation, or an adventure story? The multiplicity of genres and language registers expose the writer's inability to decide between professional and personal identities, and serve to weaken the impression made by the Palestinian testimonies. Various methods of othering are expressed by the travelogue's narrative structure and language. The two narrative formats have thus reversed roles: the Palestinian testimonies serve as the folkloristic voice of "natives" while the touring journalist appears as the hero of an exotic adventure.

Dr. Ayelet Kohn, Ph.D., is a senior lecturer in the David Yellin College of Education and the Hadassah Academic College (ayelet_k@hotmail.com).

No room of their own: Filipina migrant workers' involvement in a hybrid magazine

Amit Kama

Abstract

This study delves into the motivations, symbolic rewards, and lived experiences of Filipina migrant workers involved in the creation of a magazine catering to the Filipino migrant workers' community in Israel. *Manila-Tel Aviv* is a unique product because it is owned, run, and edited by Israelis, yet addresses the Filipino audience. Basically a diasporic journal, it encompasses inherent schisms and conflicts on various levels both within the newsroom and the text in itself. Although practices of resistance are the prevailing framework in research about diasporic media, the paper offers another perspective on the construction of a subjugated minority's sphericule. Power (or lack thereof) is not necessarily a basic motivational force. Involvement in cultural production is not perceived as a journalistic endeavor by the Filipina; instead it is a rare and crucial opportunity to be heard, to have a voice, to win over coerced circumstances of alienation, solitude, and hard work. In this context they are not "just the caregiver," but accomplished writers, winners of competitions, and recipients of respect. Empowerment is derived from pleasure; it is grounded in recreational gratifications and a sense of mission that have no political (that is, an endeavor to change social reality) dimensions.

Dr. Amit Kama, Ph.D., is a lecturer in the Department of Communication, Emek Yizrael Academic College (amit8860@yahoo.com).

Between myths and science: The AIDS narrative in the Israeli press (1981-2007) as a cultural construction of a disease

Anat Klin

Abstract

Press accounts of health and illness can tell about a society's cultural values and beliefs as well as about its perceptions of risk and morality. This article examines the identity representations of people with AIDS and the perception of risk to public health from them as portrayed in the Israeli quality and popular press from 1981-2007. Nourished by myths until the mid 1990's, the popular press exhibited a model of naïve journalism emphasizing the risk people with AIDS present to the healthy public, highlighting their faults, and empowering public fear, thus contributing to a social solidarity and demands that they be exposed and excluded from society. This attests to a hierarchical approach according to cultural theory, supporting the status quo, seeing threat in all deviance from accepted norms. Since then and through 2007, AIDS is depicted in reduced volume as a chronic disease with no moral tone. By contrast, since 1987 the quality press – as a model of skeptical journalism – avoided and shattered myths and used scientific data and played down the risks to society from people with AIDS. This press criticized the establishment for compelling some groups to take HIV tests, thus displaying an egalitarian approach and contributing to pluralism.

Dr. Anat Klin, Ph.D., is a lecturer at the Western Galilee Academic College and the School of Public Health, the University of Haifa (klinanat@research.haifa.ac.il).